

ATATÜRK NE ZAMAN DEVLETÇİ OLDU?

Aydınlık Gazetesi, 7 Ocak 2014

Yıldırım Koç

Katıldığım çeşitli toplantılarda sıkça karşılaştığım bir soru, Atatürk'ün ne zaman devletçi olduğu konusunda.

Önde gelen iktisatçılarımızın çoğu, Atatürk'ün 1929 yılındaki Büyük Buhran'a kadar liberal bir politika izlediğini, daha sonra devletçiliğe yöneldiğini düşünüyor. Bu düşüncelerine temel olarak da 1923 yılı başlarında toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde yapılan tartışmaları ve alınan kararları gösteriyor.

Bu yaklaşım doğru mu?

Bence değil.

Mustafa Kemal "Devlet Sosyalizmi" Diyordu

Bu görüşte olmamın birkaç nedeni var.

Atatürk, daha 1919 yılı ortalarından beri devletçiliği savunuyordu. İttihat ve Terakki Cemiyeti kadrolarının bir bölümü, 1905 Rus Devrimi'nin, Balkanlar'daki Bulgar komitacılarının ve Almanların da etkisiyle, "devlet sosyalizmi"nden yanaydı.

Teşkilatı Mahsusa başkanlarından Hüsamettin Ertürk'ün *İki Devrin Perde Arkası* kitabında Mustafa Kemal Paşa'nın Havza'da Sovyet Rusya temsilcisi Budyeni ile görüştüğü ve ona Anadolu'da kurulacak hükümetin "devlet sosyalizmi"ni benimseyeceğini söylediği (s.339) belirtilmektedir. Mehmet Perinçek, *Atatürk'ün Sovyetler'le Görüşmeleri* (2005) kitabında bu konuya açıklık getirmektedir. M. Perinçek'e göre böyle bir görüşme olmuştur, ancak görüşülen kişi, büyük olasılıkla, Budyonni değil, Budu Mdivani'dir (s.28-38).

Atatürk'ün yakın çevresi de daha sonraki yıllarda bu kavramı kullandı ve bu anlayışı savundu.

"Devlet sosyalizmi" kavramı ile kastedilen Bolşeviklik değil, Türkiye'de uygulandığı biçimiyle devletçilikti.

Millileştirme ve Devletleştirmeler

Atatürk'ün 1923 yılından itibaren devletçilik uyguladığını görüyoruz. Birkaç örnek vereyim.

1925 yılında Hükümetle Reji Şirketi arasında yapılan bir anlaşma ile Reji'nin bütün hak ve yükümlülükleri devlete devredildi.

1925 yılında 633 sayılı Yasayla Sanayi ve Maadin Bankası kuruldu. Devletin elindeki sanayi kuruluşları bu bankaya devredildi.

İstiklal Savaşı sürerken, 1921 yılında, Ankara'da Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğü kuruldu. Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde ulusal savunma sanayinin kurulması için büyük yatırımlar yapıldı. 1926 yılında Kayaş Kapsül ve İmla Fabrikası kuruldu. Elmadağ Barut Fabrikası 1928 yılında Tekel tarafından kuruldu

1923 yılında kabul edilen bir yasayla, Türkiye'de bundan sonra inşa edilecek demiryolu hatlarının devlet tarafından inşa ve işletilmesi kararlaştırıldı. 24 Mayıs 1924 tarihinde kabul edilen bir yasayla da demiryollarının devletleştirilmesi kararı alındı. Devletleştirmeler 1928 yılında yapıldı.

14 Nisan 1925 günlü Limanlar Kanunu, Türkiye'deki limanların idare ve bakımını devletin sorumluluğu altına veriyordu.

İzmir İktisat Kongresi, Lozan'daki görüşmelerin kesintiye uğradığı bir dönemde yapıldı. Amaçlarından biri de Batı'ya bazı mesajların verilmesiydi. Ayrıca bu kongrede Mustafa Kemal Paşa'nın açış konuşmasındaki anlayışla, Kongre Başkanlığı görevini üstlenen Kazım Karabekir Paşa'nın anlayışı arasında önemli farklar söz konusudur.

Bu tarihte Türkiye'deki sermayedar sınıfın çok büyük bölümünü Ermeni, Rum ve Yahudi kökenli sermayedarlar oluşturuyordu. Ermeni ve Rum sermayedarlar, Milli Kurtuluş Savaşı sırasında işgalci Yunan ordusuna maddi/manevi destekte bulunmuşlardı (Bu konuda bkz. Kafaoğlu, A.B., *Varlık Vergisi Gerçeği*, Kaynak Yay., İstanbul, 2002, s.59-61). Mustafa Kemal Paşa'nın Türkiye'nin iktisadi kalkınmasında bu Yunan işbirlikçisi sermayedar sınıfa güvenmesi herhalde söz konusu değildi.

Mustafa Kemal Paşa'nın devletçiliğinin 1929 Büyük Buhranı'ndan sonra başladığı görüşü yanlıştır.